

УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНТРОЛІНГУ

**Н.В. Сабліна, кандидат економічних наук.
Харківський національний економічний
університет ім. С. Кузнеця**

© Сабліна, Н.В., 2014.

Статтю отримано редакцією 13.11.2014 р.

Вступ Машинобудування є однією з найважливіших, найбільш комплексних і структурно диференційованих галузей промисловості України, оскільки має вплив на технічний рівень, ефективність та продуктивність багатьох сфер економічної діяльності й визначає перспективи розвитку індустрії в цілому. Тривалість періоду успішного та ефективного функціонування машинобудівних підприємств залежить від системи управління, що забезпечує їхнє стабільне становище на ринку. Тому впровадження нових підходів до управління, коли на перший план виходять економічні критерії ефективності, які підвищують вимоги до гнучкості управління, є актуальним в умовах поглиблених системних змін вітчизняної економіки. Однією з найсучасніших ефективних систем керування підприємством, що забезпечить концентрацію дій на найбільш пріоритетних напрямках діяльності підприємств, виступає контролінг, який формується як система інтегрованої цілісності інформації та спрямовує свою діяльність на ефективність і своєчасність прийняття обґрунтованих управлінських рішень керівництвом підприємства. Отже, розроблення заходів щодо вдосконалення процесів управління та поліпшення фінансово-господарської діяльності підприємств машинобудівного комплексу в контексті розвитку контролінгу є актуальним і своєчасним завданням.

Огляд останніх джерел досліджень та публікацій. Дослідженню питань функціонування контролінгу на підприємстві присвячено низку робіт вітчизняних і закордонних учених-економістів. Так, Д.С. Лозовицький визначає контролінг як предметну технологію розв'язання управлінських завдань [6]; О.О. Терещенко розглядає контролінг як підсистему фінансового управління, що забезпечує керівництво підприємства інформацією для прийняття переважно фінансових рішень [12]; С.В. Приймак говорить про контролінг як про інформаційну систему підтримки управлінських рішень [9]; О.В. Козуб розуміє контролінг як концепцію управління підприємством та визначає як провідну функцію менеджмену [3]. Дослідженню й аналізу машинобудівної галузі України приділено увагу в працях таких науковців, як: І.С. Левик [5], О.Я. Загорецька [2], О.О. Коць [4], В.П. Божко [1], І.О. Кашеева [1] та інші, акцент у них поставлено на оцінці потенціалу підприємств машинобудування, якості їх розвитку, інвестиційної привабливості. Проте питання щодо управління діяльністю підприємств машинобудування у контексті перспективи реалізації контролінгу залишаються недостатньо опрацьованими і потребують подальшого дослідження.

Метою статті є оцінка основних показників діяльності підприємств машинобудування та формування управлінських аспектів економічного процесу контролінгової діяльності.

Основного матеріал і результати. Ураховуючи визначення контролінгу як відособленої системи, економічна сутність якої полягає в динамічному процесі перетворення й інтеграції існуючих методів обліку, аналізу, планування, контролю й координації на єдину систему одержання, обробки інформації та прийняття на її основі управлінських рішень [10], доцільно зупинитися на оцінці статистичних даних підприємств машинобудування.

За даними Держкомстату України [7], протягом 2010 – 2012 років, після поступального виходу вітчизняної економіки зі світової економічної кризи, обсяг реалізованої продукції машинобудівними підприємствами поступово збільшувався, питома вага галузі в загальному обсязі промислової продукції також зростала (питома вага машинобудування у 2010 р. слала 9,3% загального обсягу промислової продукції, у 2011 р. – 10,0%, у 2012 р. – 10,2%), однак у

2013 році спостерігається падіння обсягів реалізованої продукції зі зменшенням питомої ваги в структурі промислової продукції України – до 8,7%. Динаміку зміни основних показників розвитку промисловості України за період 2001 – 2013 рр. наведено на рис. 1.

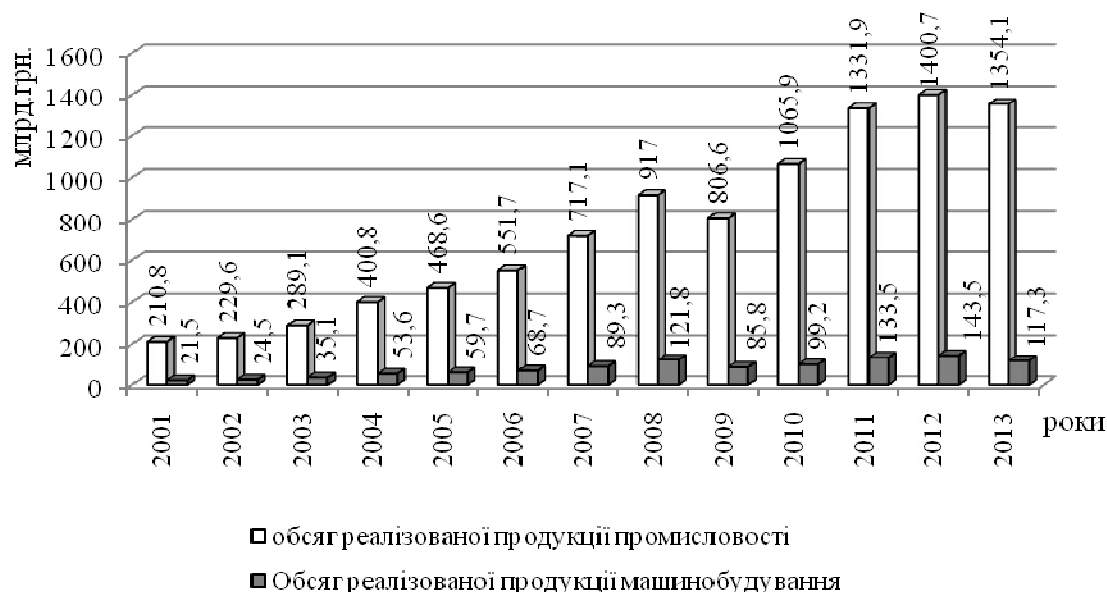

Рис. 1. Основні показники розвитку промисловості України за період 2001 – 2013 рр.

Відповідно до даних Держкомстату України [7], у виробництві продукції машинобудування (рис. 2) до 2000 р. спостерігається фаза рецесії. Коливанням обсягів виробництва в межах незначного збільшення або зменшення характеризується період з 2001 р. до 2008 р., 2009 р. – кризовий спад виробництва, 2010 р. – стрімке зростання, а період, починаючи з 2011 р., характеризується поступовим спадом обсягів виробництва, що свідчить про відсутність чітких заходів розвитку підприємств машинобудівної галузі України. Тому вкрай необхідним є збільшення ефективності діяльності машинобудівних підприємств.

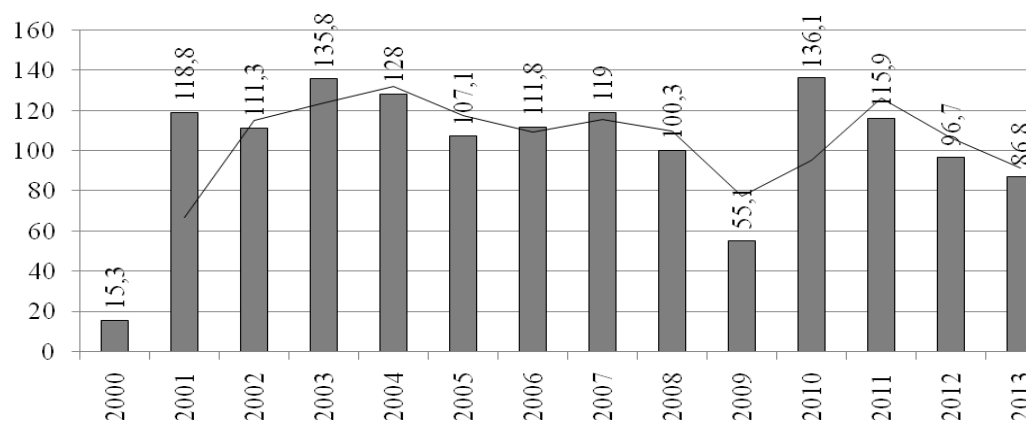

Рис. 2. Динаміка індексів обсягів продукції машинобудування (у відсотках до попереднього року)

Позитивним моментом розвитку машинобудування України є поступове збільшення, починаючи з 2009 р., кількості інноваційно активних підприємств (рис. 3). Слід зазначити, що майже 60 – 70% коштів, використаних на інноваційні цілі, становлять власні кошти підприємств, 2 – 4% складає фінансування з державного бюджету, 2 – 3% – кредитні ресурси, а кошти інвесторів становлять 1 – 2%. Отже, основним джерелом є власні кошти суб'єктів господарювання. Такі зміни, враховуючи відсутність належної інноваційної підтримки з боку держави, є позитивними і свідчать про інноваційний розвиток галузі.

Таким чином, підприємства машинобудівної галузі України характеризуються спадом виробництва й реалізації продукції, низьким рівнем інноваційної активності, відставанням на міжнародному ринку за показниками якості та новизни виробів. Така ситуація потребує негайного підвищення ефективності діяльності машинобудівних підприємств, що є вирішальним і життєво важливим для економіки країни в цілому.

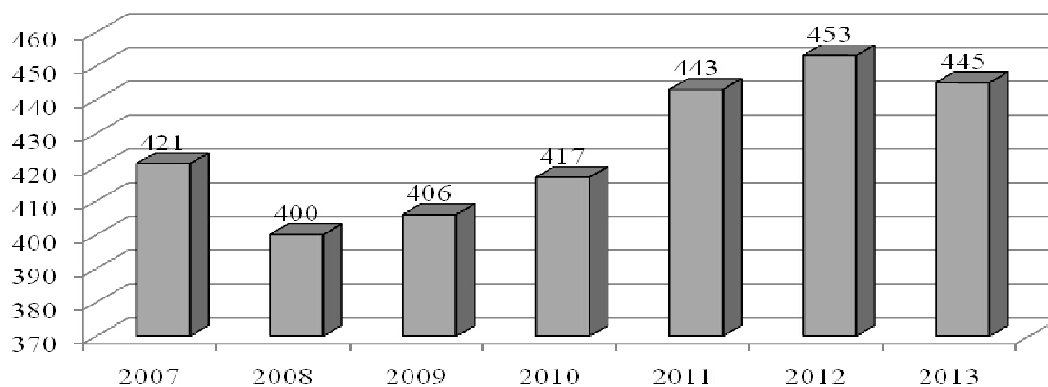

Рис. 3. Кількість інноваційноактивних машинобудівних підприємств України

Для розв'язання цього завдання за доцільне вважається вдосконалення системи управління промисловими підприємствами шляхом упровадження інтегрованої системи контролінгу, що надасть можливість підвищити конкурентоспроможність вітчизняних підприємств.

На сьогоднішній день відсутній чітко розроблений механізм побудови системи контролінгу. Так, С. Фалько [13] пропонує здійснювати процес упровадження контролінгу в такій послідовності: прийняття рішення; діагностика існуючої системи управління; розроблення концепції «ідеальної» системи управління підприємством; входження контролінгу у «двері» підприємства; втілення контролінгу в поточну діяльність підприємства; укріплення позицій; фаза зростання значущості та обсягу функцій контролінгу. С. Петренко та Л. Сухарева [8] вважають доцільним процес упровадження контролінгу в управління підприємством здійснювати в чотири етапи, а саме: вивчення цілей і пріоритетів розвитку підприємства; розроблення системи координації та контролю за процесом досягнення кінцевих результатів; установлення допустимих відхилень підконтрольних фактичних показників від планових; визначення ступеня впливу відхилень, що виникли, на величину кінцевого результату. О.М. Савицька [11] пропонує формувати контролінгову діяльність у чотири етапи: визначення цілей, функцій, завдань підрозділу контролінгу; розроблення Положення про службу контролінгу; в межах організаційної роботи діяльності служби контролінгу на початковому етапі створення й розроблення посадових інструкцій, затвердження штатного розкладу й оплати праці представникам підрозділу контролінгу, затвердження та узгодження відповідних форм управлінської звітності; розроблення організаційно-економічного процесу оперативного обміну інформацією між структурними підрозділами підприємства.

На основі проведених досліджень стосовно формування системи контролінгу на підприємстві автором запропоновано систему заходів щодо організації та функціонування системи контролінгу на промисловому підприємстві (рис. 4). Застосування послідовності етапів створення, формування та функціонування системи дозволяє досягнути стійкого довгострокового розвитку підприємств машинобудування, конкурентоспроможність у мінливих економічних умовах.

Зауважимо, що впровадження на підприємствах системи контролінгу завжди потребує певних організаційних змін у роботі підприємства. Це пов'язано з визначенням місця контролінгових служб в ієрархії управління, з розробленням або вдосконаленням структури підприємства, впровадженням сучасних інформаційних технологій, раціоналізацією системи документообороту, потоків інформації, моделювання бізнес-процесів [12].

Рис. 4. Схема організації та функціонування системи контролінгу на промисловому підприємстві

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, зазначимо, що на сучасному етапі розвитку економіки будь-яке промислове підприємство здійснює діяльність в умовах жорсткої конкуренції. Ефективність функціонування підприємства в таких умовах потребує забезпечення ефективного управління власними ресурсами, високих темпів розвитку, забезпечення платоспроможності, економічної ефективності у довгостроковій перспективі й підвищення його конкурентоспроможності. Розв'язанню цих завдань сприятиме впровадження на підприємствах машинобудування України сучасної системи управління – контролінгу як цілісної системи, спрямованої на досягнення стратегічних цілей.

Перспективним напрямом дослідження є розроблення механізму функціонування контролінгу як управлінської технології в практичній діяльності підприємств машинобудівного комплексу України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Божко В.П. Аналіз сучасного стану машинобудівної галузі України / В.П. Божко, І.О. Кащєєва // Бізнес-Інформ. – 2013. – № 4. – С. 190–194.
2. Загорецька О.Я. Обґрунтування нормативного значення рентабельності продукції для машинобудівних підприємств / О.Я. Загорецька // Проблеми економіки та управління: Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2009. – № 640. – С. 83–89.
3. Козуб О.В. Формування системи управління промисловими підприємствами на засадах контролінгу: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 [Електронний ресурс] / О.В. Козуб; [Класич. приват. ун-т.] – Запоріжжя, 2009. – 20 с. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/ard/2009/09kovpzk.zip>.
4. Коць О.О. Аспекти управління ризиками на рівні всього підприємства у машинобудуванні / О.О. Коць // Культура народів Причорномор'я. – 2008. – № 126. – С. 48–50.
5. Левик І.С. Стратегічний потенціал машинобудівного підприємства: суть та елементи / І.С. Левик // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: [збірник наукових праць] / відповідальний редактор О. Є. Кузьмін. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 81–88.
6. Лозовицький Д.С. Особливості впровадження системи контролінгу на підприємстві / Д.С. Лозовицький // Наукові записки УАД. – Вип. 2 (18). – 2010. – С. 127–132.
7. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Петренко С.Н. Контролінг: учеб. пособие / С.Н. Петренко, Л.А. Сухарева. – Донецк : ДонДУЕТ, 2003. – 365 с.
9. Приймак С.В. Діагностика фінансового стану підприємства в системі контролінгу: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.08. / С.В. Приймак; [Ін-т економіки та прогнозування НАН України]. – К. 2007. – 20 с.
10. Прохорова В.В. Контролінг в управлінні витратами підприємств: монографія / В.В. Прохорова, Н.В. Сабліна. – Харків : УкрДАЗТ, 2010. – 256 с.
11. Савицька О.М. Контролінг на наукомістких підприємствах: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / О.М. Савицька; [Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України]. – Харків, 2011. – 20 с.
12. Терещенко О.О. Фінансовий контролінг: навч. посіб. / О.О. Терещенко, Н.Д. Бабяк. – К.: КНЕУ, 2013. – 407 с.
13. Фалько С.Г. Контролінг для керівників і спеціалістів / С.Г. Фалько. – М. : Финансы и статистика, 2008. – 272 с.

УДК 658.5

Сабліна Наталя Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів. Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. **Управління діяльністю підприємств машинобудування у контексті перспективи реалізації контролінгу.** Обґрунтовано необхідність впровадження контролінгу в управлінський процес машинобудівних підприємств України як одного з елементів ефективного управління. Надано оцінку машинобудівній галузі України й розроблено схему організації та функціонування системи контролінгу на промисловому підприємстві

Ключові слова: контролінг, управління, підприємства машинобудування.

УДК 658.5

Сабліна Наталя Вікторівна, кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов. Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця. **Управление деятельностью предприятий машиностроения в контексте перспективы реализации контроллинга.** Обоснована необходимость внедрения контроллинга в управленческий процесс машиностроительных предприятий Украины, как одного из элементов эффективного управления. Дана оценка машиностроительной отрасли Украины и разработана схема организации и функционирования системы контроллинга на промышленном предприятии.

Ключевые слова: контролинг, управление, предприятия машиностроения.

UDC 658.5

Natalia V. Sablina, PhD, Associate Professor, Department of Finance, Semen Kuznets National Economic University of Kharkiv. **Management of engineering enterprises in the context of the controlling implementation prospects.** The article is devoted to substantiating the necessity for implementing controlling into the management process at machine-building enterprises of Ukraine as one of the efficient management elements. The assessment of the machine-building industry of Ukraine is carried out and the scheme of organization and functioning of the controlling system at an industrial plant is developed.

Keywords: controlling, management, engineering.